

Tekst 2

Leren lenen

(1) De afgelopen jaren hebben we in de politiek heel wat meesterlijke omdraaiingen van betekenissen de revue zien passeren: bezuinigingen die 'hervormingen' of 'ombuigingen' worden genoemd, oorlogen die plots doorgaan voor 'wederopbouw-' of 'vredesmissies', het afbouwen van de verzorgingsstaat onder het motto 'participatiesamenleving'. Aan dit rijtje mag nu weer een nieuwe term worden toegevoegd: het 'sociaal leenstelsel'.

(2) Jarenlang is schuld het alfa en omega van alle ellende in de wereld geweest. Amerikaanse huizenbezitters die massaal hun hoofd in de hypotheekstrop staken en zo de bankensector naar de rand van de afgrond duwden. Overheden die de begrotingstekorten tot ongekende hoogten opstuwden om de financiële sector overeind te houden. Zuid-Europese landen die op het randje van faillissement balanceerden door bloedrode cijfers in de huishoudboekjes. Op de pof gebouwde vastgoedprojecten die als zeepbellen uit elkaar spatten. Consumenten die zichzelf de schuldhulpverlening in hielpen door op kosten van Dirk Scheringa¹⁾ & Co hun te dure keukens en vakanties voor te financieren. Als er, kortom, één les te trekken is uit zeven jaar crisis, dan is het wel: na schuld volgt boete.

(3) Sterker nog, schulden zijn zo gevaarlijk gebleken dat sinds 2009 op iedere lening verplicht van overheidswege een waarschuwing dient te worden afgegeven, zoals op ieder sigarettenpakje ook moet worden

vermeld hoe dodelijk tabak is. 'Let op! Geld lenen kost geld.' Het uitroepteken staat er niet voor niets, zou je zeggen, en ook het logo dat naast deze waarschuwing prijkt, is weinig dubbelzinnig: een mannetje met een euroteken geketend aan zijn enkel. Laat er geen misverstand over bestaan, wil uw overheid er maar mee zeggen: schulden zijn een moderne vorm van slavernij. De voetboei van het 21ste-eeuwse kapitalisme.

(4) *Flash forward*²⁾ naar juni 2014: dag 'schuld is slavernij', hallo 'sociaal leenstelsel'. Let op! Geld lenen, je kunt er vroeg genoeg mee beginnen. Bijvoorbeeld als je net achttien bent, je brein nog een kleine zes jaar onderontwikkeld is en je lange-termijnplanning ongeveer zo verstrekt als die van een eendagsvlieg. Laat deze brave burgers in de dop, die zichzelf over een jaar of tien ook al massaal in de schulden zullen steken voor een dak boven hun hoofd, alvast maar wennen aan het idee: de komende dertig jaar zal je leven in het teken staan van het afbetalen van je verleden. Niet dat je daar met je puberbrein de implicaties al van doorgrondt. Bovendien zul je wel moeten als je straks nog enige kans wilt maken op de arbeidsmarkt, maar toch. Leren is leren lenen.

(5) Nu zullen voorstanders zeggen: "Overdrijf niet zo, Rob, de voorwaarden van de lening zijn uiterst coulant, hoor: als je te weinig verdient, hoef je niets af te betalen, de rente is hartstikke laag en de afbetalingstermijn ontzettend lang." Allemaal waar.

85 Toch is mijn antwoord daarop: “*Spare me the details*”.³⁾ Het gaat hier niet om de voorwaarden, het gaat hier om het principe: dat je leven, nog voordat het goed en wel begonnen is, al
90 gepaard gaat met het opbouwen van een schuld. Dat het onderwijs, het meest fundamentele onderdeel van een beschaafde samenleving, datgene wat de criminaliteit bestrijdt, de
95 economie draaiende houdt en de vooruitgang waarborgt, voortaan op afbetaling komt. Dat er rente zit op onze toekomst.

(6) Onbegrijpelijk is het, en vooral: hypocriet. “Onderwijs als motor van de kenniseconomie”, oreert de PvdA in haar partijprogramma. “Nederland moet uitmunten in wetenschap en beroepsonderwijs”, vindt D66. En:
105 “Schulden maken mag nooit lonen!”, orakelde de VVD onlangs nog in een persbericht. Behalve als het om de toekomst der natie gaat, kennelijk. Dan wordt het zelfs aangemoedigd.
110 En voor wie uit een niet al te bevoor-

deeld milieu komt: min of meer verplicht gesteld. Dat het onderwijs er substantieel toegankelijker door wordt, dat doorstuderen enorm wordt
115 ontmoedigd, dat de kloof tussen de *haves* en *have nots*⁴⁾ zo alleen maar groter wordt: we nemen het op de koop toe. Geld lenen, wie is er niet groot mee geworden?

120 (7) Zo begint de werkelijke droom van dit kabinet zich langzaam maar zeker te ontvouwen: een land vol gehoorzame, hardwerkende, belastingbetalende burgers die hun hele wer-
125 zame leven geketend zijn aan een overheid waarbij ze al vanaf hun achttiende levensjaar in het krijt staan. De schuld kan, als je een beetje ambitieuze leerling bent, zelfs
130 oplopen tot wel dertigduizend euro: op je 22ste meer dan een jaarsalaris. Voor de toekomstige advocaten en accountants al geen pretje, laat staan voor de loodgieters en lassers in spe.
135 (8) Noem dat maar sociaal.

naar: Rob Wijnberg

uit: *De Groene Amsterdammer*, 5 juni 2014

Rob Wijnberg is filosoof, publicist en hoofdredacteur van De Correspondent, een online journalistiek platform met leden.

noot 1 Dirk Scheringa: bestuursvoorzitter van de DSB, een bank, die na veel commotie over wantoestanden in 2009 failliet ging

noot 2 *Flash forward*: letterlijk: flits vooruit, vooruitblik

noot 3 *Spare me the details*: vrij vertaald: Laten we het niet over de details hebben.

noot 4 *haves* en *have nots*: degenen die wel iets hebben en degenen die niets hebben

Tekst 2 Leren lenen

Een inleiding kan verschillende elementen bevatten, zoals:

- 1 de aanleiding voor het schrijven van de tekst
- 2 een anekdote
- 3 een historische schets van het onderwerp
- 4 een of meer aansprekende voorbeelden
- 5 een probleemstelling

- 1p 11 Welke twee elementen uit het bovenstaande rijtje zijn verwerkt in alinea 1 van tekst 2?
Noteer alleen de twee nummers.

In alinea 3 klinkt een oordeel door over de rol van de overheid.

- 2p 12 Geef op grond van de alinea's 3 en 4 aan welk oordeel dat is en waaruit dat blijkt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Een kritisch lezer kan in alinea 3 een verkeerde vergelijking zien.

- 1p 13 Leg uit waarom hier sprake zou zijn van een verkeerde vergelijking.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 10 woorden.

- 1p 14 Leg uit waarom hier **geen** sprake zou zijn van een verkeerde vergelijking.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

“Laat er geen misverstand over bestaan, wil uw overheid er maar mee zeggen: schulden zijn een moderne vorm van slavernij.” (regels 50-53)
Dit citaat schetst een overeenkomst tussen schulden en slavernij.

- 1p 15 Wat is die overeenkomst?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Toch is mijn antwoord daarop: ‘*Spare me the details*’.” (regels 85-86)
Een kritisch lezer zou kunnen stellen dat dit antwoord in argumentatief opzicht niet aanvaardbaar is als reactie op de argumenten van de voorstanders, omdat de bewijslast ontdoken zou zijn.

- 1p 16 Waarom zou de argumentatie echter wel aanvaardbaar kunnen zijn?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In alinea 4 wordt ingegaan op de verwachting dat jongvolwassenen ondanks de nadelen van het ‘sociaal leenstelsel’ toch een studielening zullen aangaan.

- 2p 17 Hoe komt het volgens tekst 2 dat jongeren toch een studielening aangaan?
Geef een oorzaak en een reden uit alinea 4.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Volgens alinea 1 is de term 'sociaal leenstelsel' een voorbeeld van een meesterlijke omdraaiing van betekenissen.

- 2p **18** Leg uit waarom de term 'sociaal leenstelsel' volgens tekst 2 een meesterlijke omdraaiing van betekenissen is.
Baseer je antwoord op de alinea's 6 tot en met 8.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

De titel van tekst 2 is 'Leren lenen'.

- 1p **19** Welk van de onderstaande beweringen legt deze titel het best uit?
- A De lezers leren iets over studenten die geld lenen voor hun studie.
 - B De overheid wil studenten met het leenstelsel leren omgaan met geld.
 - C Leren betekent voor studenten nu ook dat ze moeten leren lenen.
 - D Studenten die niet leren om te lenen, komen in geldproblemen.
- 2p **20** Welk van de onderstaande omschrijvingen geeft de hoofdgedachte van tekst 2 het best weer?
- A Het is niet sociaal om een stelsel dat zorgt voor ongelijke kansen in de maatschappij, 'sociaal' te noemen.
 - B Het is onaanvaardbaar dat jongeren door een maatregel van de overheid gedwongen worden geld te lenen om te kunnen studeren.
 - C Het maken van schulden is een moderne vorm van slavernij waar de overheid daadkrachtig tegen op zou moeten treden.
 - D Het sociaal leenstelsel benadeelt studenten doordat zij soms tientallen jaren ongewild met een schuld blijven zitten.

tekstfragment 1

(1) “De overheid investeert fors in studenten en dat is terecht, maar daar mogen we als samenleving wel wat voor terugvragen”, beargumenteerde de VVD al in het partijprogramma. Het geld dat vrijkomt door de studiefinanciering te vervangen door het sociaal leenstelsel wil de VVD investeren in de kwaliteit van het hoger onderwijs. Hoewel veel studenten op hun achterste benen staan en deze maatregel zelfs een verslechtering vinden ten opzichte van de eerder voorgestelde langstudeerboete, vindt econoom Dinand Webbink het onterecht om te stellen dat de maatregel veel studenten zal afschrikken om te gaan studeren.

(2) Webbink deed in het verleden voor het Centraal Plan Bureau (CPB) onderzoek naar de gevolgen van dergelijke maatregelen in andere landen. “In Australië is in de jaren negentig een soortgelijk stelsel ingevoerd en er liggen diverse studies over veranderingen in de Verenigde Staten. Op basis van de ervaringen in het buitenland verwachten we dat ook hier maar weinig studenten zullen afzien van studeren”, aldus de econoom.

(3) Wat studenten vergeten is dat ze, eenmaal afgestudeerd, veel geld gaan verdienen. “Veertig tot vijftig procent meer dan vwo-leerlingen die meteen gaan werken. En dat hun hele leven lang, dat is al gauw een paar ton”, aldus Webbink. Studenten zullen dus later makkelijk in staat zijn om hun lening af te lossen. Ze moeten die dan ook zien als een investering in hun toekomst, niet als een barrière, vinden de voorstanders.

(4) “Wat het leenstelsel bovendien sociaal maakt, is dat afgestudeerden die later toch te weinig verdienen, niet hoeven af te lossen”, aldus econoom Webbink. Ook de Raad van Universiteiten is positief over het plan omdat het een kans biedt de opbrengst van de maatregel meteen te investeren in de kwaliteit van het onderwijs. Ook zou het studenten prikkelen om zo snel mogelijk af te studeren.

naar: de redactie

uit: (onder meer) Tubantia en BNDeStem, 10 oktober 2012

De econoom Dinand Webbink vindt het volgens tekstfragment 1 onterecht om te stellen dat het sociaal leenstelsel veel studenten zal afschrikken om te gaan studeren.

1p 21 Met welk argument onderbouwt hij deze stelling in alinea 2 van tekstfragment 1?

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“[1] Wat studenten vergeten is dat ze, eenmaal afgestudeerd, veel geld gaan verdienen. [2] ‘Veertig tot vijftig procent meer dan vwo-leerlingen die meteen gaan werken. [3] En dat hun hele leven lang, dat is al gauw een paar ton’, aldus Webbink. [4] Studenten zullen dus later makkelijk in staat zijn om hun lening af te lossen. [5] Ze moeten die dan ook zien als een investering in hun toekomst, niet als een barrière, vinden de voorstanders.” (alinea 3, tekstfragment 1)

De redenering in alinea 3 van tekstfragment 1 kan samengevat worden in een schema met onderstaande vorm:

standpunt	
argument	
subargument	
toelichting	
toelichting	

- 3p **22** Zet de zinnen op de juiste plaats in het schema.
Neem het schema over en noteer alleen de nummers van je antwoord.

In alinea 1 van tekstfragment 1 en in tekst 2 wordt aan de overheid dezelfde verantwoordelijkheid toegeschreven voor het onderwijs.

- 1p **23** Welke verantwoordelijkheid is dat?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Tekstfragment 1 noemt een toekomstperspectief voor de student en diens studieschuld dat niet voorkomt in tekst 2.

- 2p **24** Wat houdt dat toekomstperspectief in?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.